

עליזה אשכנזי החוט המקשר

עליזה אשכנזי ואורית קוליקובסקי משוחחות על התערוכה "החוט המקשר"

- למה בחרת להתמקד דווקא בנשים בתערוכה הזאת?

- מצאתי את עצמי עוקבת אחרי המחאה המתגלגלת כנגד הכשלים הפוליטיים והטיפול הלקוי במגפה. התמונות שעלו באמצעי המדיה השונים היו איקוניות. התחלתי לאסוף צילומים שתפסו את עיני ובהמשך מצאתי את עצמי מבודדת את הדמויות הנשיות מתוך הקהל. המחאה הזו היא בעיני גל המשך של המחאה מ-2011. את המחאה אז הנהיגו שתי נשים והיום נשמע רצון להנהגה נשית, מודל ניו זילנד, או פינלנד. אני רוצה להאמין שזה תהליך שינוי בתפיסות חברתיות שיביא לשינוי ממשי בעתיד לבוא, ויצמיח הנהגה נשית גם בישראל. כשעולם התרבות מושתק כבר חודשים, המחאה משכה אליה כוחות יצירתיים. אפשר היה לראות, מיצגים, מיצבים וכפרפורמנס מרהיבים. בין אלו בלטו מאוד הנסיונות להיאחז בדימויים פטריאטיים איקוניים מהעבר ולשחזר אותם, כחלק מהמאבק של אנשי המחאה להתנגד לתווית האנרכיסטים שרה"מ ניסה להדביק להם.

אני ראיתי את הנשים, מניפות הדגלים והשלטים, זועקות את זעקתן מעבר למסכות הפנים וחשבתי על דימוי הנשים לאורך תולדות האמנות. נשים צוירו שוב ושוב בתנוחות שכיבה ופיתוי, מעורטלות וכנועות. לעומתן נשים שצוירו או פוסלו ככוח מתפרץ בתנועה ותנופה, היו בדרך כלל דימויים שליליים, כמו דמויות הבקכות הרוקדות בפולחן דיוניסוס, או הנשים הזועקות בפולחן אדוניס. מחוות גוף נעו בין דמותה של ניובה (הקורבנית) ועד מדיאה (ההרסנית).

דימויים נשיים שנוצרו בידי אמנים גברים. כרי הדמיון ותולדת הפחד של ההגמוניה הגברית, שיצרה דימוי נשי מסתורי של כוח מתפרץ, בעוד במציאות חיו הנשים "הממשיות" לאורך רב ההיסטוריה ללא זכויות תחת שליטה גברית. לכן ריתק אותי לצייר נשים ככוח מתפרץ אבל הפעם בתפקיד חברתי אחר. נשים מעוררות השראה ולא מעוררות אימה.

- איך הגעת לצייר על שקי יוטה?

- השקים הם שקי קפה המשמשים את תעשיית הקפה באפריקה ודרום אמריקה, משם משווקים כפולי הקפה לעולם המערבי. השקים נזרקים לאחר שהקפה מגיע ליעדו. הגיעו אלי שקים כאלו והם התחברו לי מיד לפרויקט הזה גם בגלל העיסוק שלי באמנות שעושה שימוש חוזר בחומרים אבל גם בגלל המשמעות: ללבוש שק הוא סמל אבלות ומנהג קדום שהיה נהוג בקהילות ישראל. ללבוש שק ואפר ולצאת לרחובות העיר בתפילה כדי להרחיק צרה או גזירה מישראל ולבקש גאולה. אז השק התחבר לי למעשה המחאה שמנסה להביא גאולה לחברה הישראלית השסועה. הציור על השק להבדיל מציור על קנבס לבן חלק, הוא ציור גס כמו החומר, אין אפשרות לרדת לפרטים. אסוציאטיבית מעשה הציור שלי בדיו כחול על שקים, התחבר לי לציור החפוז של דיו כחול על סדיון, כמו הניסיון ליצור את הדגל הארעי שהונף במרץ 1949, על ידי חיילי חטיבת הנגב, לאחר כיבוש משטרת אום רֶשְׁרֶש (אילת). אותו דגל ארעי הפך לדימוי נצחי בתודעה הלאומית.

במתח שבין ארעי לנצחי מתקיימים הדימויים שלי. אלו דמויות נשים מתוך צילומי סנפשוט מההפגנות, ומעשה הציור שלי מבקש לתת להם חיי נצח.

- ספרי לי על התהליך של המעבר לציורים דיגיטליים:

- גם אחרי שציירתי את הנשים על השקים לא עברה לי התשוקה לעסוק בדימויים האלו. נוספו לי עוד צילומי נשים ורציתי להאיר את יופיין, כמו שהצטיירו בעיני. כך נוצרו הציורים הדיגיטליים. להבדיל מהנשים שצוירו בקו מהיר על השקים, הציור דיגיטלי איפשר לי לרדת לפרטים ולהעניק לדמויות נופך רומנטי.

- יש בתערוכה גוף עבודות של רישומי דיו שנתפרו בחוט בידי דמות נשית, איך הם נוצרו?
- במהלך הסגרים היה לי זמן פנוי וצורך להגיב לאירועים, והאנרגיה הזו הפכה למעשה יומי של רישום דיו על נייר. נאספו לי רישומים רבים שמספרים סיפור, מתארים תחושות מעוררים אסוציאציות... וכשהסתכלתי על המכלול ראיתי בעיני רוחי כיצד הם נקשרים זה אל זה לחוויה אחת. כך עלה הרעיון לחבר אותם פיזית בחוט. הדמות של הרוקמת היא אבולוציה של דמות הסורגת בתים, שהופיע בתערוכה הקודמת שלי, ואת החיבור בחוטים עשיתי בשילוב של עבודת יד ותפר מכונה. אני זוכרת את מכונת התפירה של אמא כפס הקול שליווה את ילדותי. מאוד אהבתי ללכת לישון לצלילי מכונת התפירה של אמא. דמות הרוקמת/תופרת היא דמות שמחברת לי מחשבות, חיבור עדין ושברירי, כיוון שהמחט המנקבת את הנייר, אמנם מחברת בחוט אך בו בעת גם מפוררת את מרקם הנייר.

- בעבודות יש לך דימוי חוזר של בית ושל ידיים ואני רואה כמעט בכל עבודה שלך כפל משמעות, את יכולה לומר לי על כך משהו?

- אכן הבית והידיים הם מוטיבים חוזרים שמעסיקים אותי כבר שנים. הבית בתערוכות קודמות בא יותר לידי ביטוי בהיבט האישי. התעסקתי בפירוק ובבניית הבית האישי שלי. הפעם הבית הוא יותר במובן הרחב - ישראל כבית. אני נמנעת מדבר על הבית הלאומי כי יש פה יותר מלאום אחד בבית הזה. בהקשר של המאבקים המתרחשים בתוך החברה הישראלית היום, לא ברור האם הידיים העוסקות במלאכה מצילות או מטביעות את הבית. כפל משמעות משאיר את הציור פתוח לפרשנות הצופה.

בעיני זה הופך אמנות למרתקת יותר. הרבה פחות מעניין לקבל מאמן יצירת אמנות פתורה, סגורה, ברורה כפרשנות צרה של היוצר. בעיני יצירת אמנות מרגע שהבשילה, מתנתקת מהיוצר ומקבלת חיים משל עצמה, ויצירה טובה מאפשרת מרחב פרשנות אקטיבי לצופה למצא את עצמו בתוכה להתחבר אל הסיפור האישי שלו כדי להעניק ליצירה משמעות חדשה.

מקווה שתמצאו את קצה החוט שמחבר את העבודות שלי לסיפור שלכם שתעניק ליצירה משמעות.